

Yaddaşlarda yaşanan ömür

Bu il may ayının 14-də xeyirxah əməlləri, saf əqidəsi ilə adı vətən təbabəti tarixində qızıl hərfərlə yazılmış, respublikamızda gigiyena elminin inkişafında böyük zəhməti olmuş, görkəmli səhiyyə təşkilatçısı, tibb elmləri doktoru, professor, akademik Vəli Yusif oğlu Axundovun anadan olmasının 100 illiyi tamam olur.

Əməkdaşlarının ingilis dili öyrənmələri üçün xüsusi kurslar açdırmışdı və ingilis dilində institutda konfranslar keçirmişdi. Onun xidmətlərindən biri də institutun əlavə binasının tikilməsi idi. Hər ilin sonunda institutda ölkə və SSRİ miqyaslı konfranslar keçirilirdi. V. Axundov SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasında gigiyena üzrə problem komissiyasının üzvü olmuşdur. Ümumittifaq Elmi Tibbi-Texniki İdarənin, Beynəlxalq Tibbi Assosiasiyasının, Sovet Milli Komitəsinin üzvü olmuşdur. Azərbaycan gigiyenistlərinin və sanitar həkimlərinin elmi

praktik cəmiyyətinin sədri kimi uzun illər fəaliyyət göstərmişdir.

Bir neçə kəlmə ilə onun nə qədər böyük şəxsiyyət olduğu barədə fikirlərimizi söyləmək istərdik. Vəli müəllimin əməksevərlik və insanlıq ləyaqəti nəinki gənclərə, hətta bütün günlərə örnək ola bilər.

Dünyaya bir dəfə gələn insan öz əqidəsi, əməli, əməyi, həyat tərzini, insanlara münasibəti və əxlaqi dəyərləri ilə özünü təsdiqləyir. Deyilənlər bəzi insanları həyatdan köçən kimi unudurlar, bəzilərini isə əbədi olaraq yaddaşlarda saxlayır. Vəli Axundov məhz xeyirxahlığı, şərəfli əməyi, insanlara olan hörməti, ləyaqəti, səxavəti, kişiliyi ilə fərqlənən, xalqına, vətəninə sevgisi, dostlarına olan məhəbbəti ilə yadda qalan, xalqın, vətəninin yolunda əlindən gələni etmiş şəxsiyyətlərdən biri olmuşdur. Dünyada Yer kürəsini işıqlandıran Günəşdir. Lakin elə insanlar vardır ki, ömür yollarında çırağ kimi yanıb, qəlbləri ilahi nuru ilə doldurur, əməlləri ilə haqqı bayraq edib şöle saçır. Minilliklərlə Azərbaycan torpağı təkrar olunmaz müdriklər, təbiblər, şairlər, alimlər yetirmişdir. Bu insanlardan biri də öz xeyirxahlığı, nəcibliyi, zəngin mənavi dünyası, fitri istedadı, dərin zəkası, təvəzökarlığı, alicənablığı ilə insanlarda özünə qarşı rəğbət yaradan Vəli müəllim idi. Bu böyük şəxsiyyətdən dərs almaq, onun yaxını olmaq, bir binada işləmək mənə də qismət olmuşdur.

Mənim onunla ilk tanışlığım 1976-cı ilin sentyabr ayında təsadüf edib. Epidemiologiya kafedrası onun direktor olduğu institutun birinci mərtəbəsində yerləşirdi. Institutda əmək intizamına ciddi riayət olunurdu. Heç kim boş-boşuna dəhlizdə gəzə bilməzdi. Yalnız fasilədə müəyyən adamları görmək olardı. Əməkdaşlar üçün dəhlizin bir kənarında tennis stolu qoyulmuşdu. Fasilədə və işdən sonra kim istəyirdisə, burada vaxtını keçirirdi. Səliqə-sahmanlı insan olduğu üçün institutda xüsusi guşələrdə alimlərin portretləri asılırdı, elmin yeni nailiyyətləri haqqında məlumatlar verilirdi.

Binanın bütün mərtəbələri gül-çiçəklə bəzədilmişdi. Institutun vivarisi nəinki Azərbaycanda, keçmiş SSRİ-də müvafiq institutların əməkdaşları tərəfindən də həmişə təriflənirdi. Institutun yeməxanası səliqə-sahmanı və bişirilən xörəklərin keyfiyyəti ilə fərqlənirdi. Bir sözlə, institutun binasına daxil olduqda ilk baxışdan buranın rəhbərinin böyük zövq sahibi olduğu hiss olunurdu.

İşimlə əlaqədar olaraq institutun vivarisindən istifadə etmək üçün ondan icazə almalı idim. Günün axırı olduğu üçün katibə səhər gəlməyimi məsləhət gördü. Mən aşağı, kafedraya düşərkən katibə Vəli müəllimin məni gözlədiyini dedi. İçəri daxil olub salam verdikdən sonra o, mənə "əyləşin" dedi. Mən ona Epidemiologiya kafedrasının assistenti olduğumu və elmi işimlə əlaqədar vivaridə işləmək istədiyimi söylədim. Məni ətraflı dinlədikdən sonra dərhal vivarinin müdirini yanına çağırırdırdı orada işləməyimi icazə verdiyini bildirdi. Söhbətimiz təxminən yarım saat çəkdi və əməkdar elm xadimi, professor Tağı Tağızadənin gözəl insan, böyük alim, yaxşı təşkilatçı olduğunu söylədi. Elmi işimin Azərbaycanda əsasını professor T. Tağızadə tərəfindən qoyulduğunu söylədi və çox bəyəndi. "Nə çətinliyin olsa, yanına gəl" dedi. Sonralar münasibətlərimizdəki yaxınlıq, mehribanlıq sıx dostluğa çevrildi. Poeziya vurğunu olmağım xoşuna gəlirdi. Onu dinlədikcə insanın qəlbinə bir rahatlıq gəlirdi, həzin səsi ilə, güclü məntiqəli adamı heyran edərdi.

Allahın bəşər övladına bəxş etdiyi vəzifələrin ən böyüyü insanlıqdır. İnsan deyilən varlıq doğulub dünyaya gəlir, uşaqlıq, gənclik dövrü keçirir, sevir-sevilir, ailə qurur, hansısa işlə məşğul olur, yaşa dolur və nəhayət, dünyadan köçür. Dünya bərqərar olan belə olmuş və belə də olacaq. Qalan əməllərdir. Onun əqidəsində halallıq, saflıq, paklıq var idi, o əqidə mərdlik dünyasının zirvələrində dayanan kişilik rəmzi idi. O, elə bir zirvə idi ki, səviyyəsi vəzifəsindən qat-qat yüksəklərdə dururdu. Güclü şəxsiyyət olduğunu hamı bilirdi.

Bu dünyada insanı tanıtdıran iki fəzilətin ikisi də onda var idi. Bu fəzilətin biri səxavətdir, biri də mehribanlıq. Onun səxavətindən danışanlar qeyrətli kişilərdir. Ürəyi, idrakı dərya olan, dili düz, könlü tox, zəka əhli, elmi, ürəfli, özü saf, adı bu xalqın dilində yaxşıların yaxşısı kimi çəkilən, yad edilən əyilməzlik simvolu idi. Ruhu şad olsun!

İbadulla AĞAYEV,
Azərbaycan Tibb Universitetinin
Epidemiologiya kafedrasının müdiri,
əməkdar elm xadimi, professor

V. Axundov 1916-cı il may ayının 14-də Bakının Saray kəndində anadan olmuşdur. Kənd orta məktəbini 1929-cu ildə bitirmişdir. Biləcəri stansiyasındakı N. Nərimanov adına fabrik-zavod peşə məktəbində 1931-ci ilə kimi təhsilini davam etdirmişdir. Sonra Bakı Sənaye Texnikumuna daxil olmuşdur. 1935-ci ildə texnikumun kimya şöbəsini bitirib kimyaçı texnik peşəsinə yiyələnmişdir. Ali təhsil almaq müqəddəs arzusu olduğu üçün o, əvvəlcə Azərbaycan Sənaye Institutunun hazırlıq kursunda oxumuş, sonra isə fikrini dəyişib, 1937-ci ildə Azərbaycan Tibb Institutuna daxil olmuşdur. Təhsil almaqla yanaşı, institutun İctimai elmlər kafedrasının laborantı, "Tibbi kadrlar uğrunda" qəzetinin redaktoru və komsomol komitəsinin katibi vəzifələrində çalışmışdır. Institut rəhbərləri ilk anlardan başlayaraq Vəli Axundovun istedadını görüb onu ictimai-siyasi işə cəlb etmişdilər. Tələbələrin təlim-təربiyəsində mühüm rol oynayan "Tibb kadrları uğrunda" qəzeti gəncləri vətənpərvərlik təربiyəsinə çağıran yazılarla diqqəti cəlb edirdi. Bütün bunlar onu gələcəkdə yüksək zirvələrə aparırdı. İllərlə gənclərə vətənpərvərlik hissləri aşılaman Vəli Axundov elə buna görə də ön cəhbəyə gedən ilk çağırışçılarından oldu. 1941-ci ildə institutu bitirərək Böyük Vətən müharibəsinin başlanması ilə əlaqədar orduya çağırılmış və orada həkimlik fəaliyyətini davam etdirmişdir. 20-ci atıcı diviziyasının tərkibində qısa müddətdə ad-san qazandığı üçün onu xüsusi tibbi-sanitar batalyonunun komandiri vəzifəsinə təyin etmişlər. Rusiyada, Belarussiyada, Çexoslovakiyada, Almaniyada gedən döyüşlərdə iştirak etmiş, təltif olunmuşdur.

1946-cı ildə ordudan tərxis olunduqdan sonra Azərbaycan Tibb Institutunda Tibb tarixi kafedrasına assistent vəzifəsinə qəbul edilmişdir. 1946-cı ildə onu Azərbaycan Tibb İşçiləri Həmkarlar İttifaqı Respublika Komitəsinin üzvü və sədri seçmişlər. O, 1949-cu ilə kimi bu vəzifədə çalışmışdır.

1949-cu ildə yüksək təşkilatçılıq qabiliyyəti nəzərə alınaraq V. Axundovu Azərbaycan SSR səhiyyə nazirinin müavini, 1952-ci ildə isə Bakı Vilayət səhiyyə şöbəsinin müdiri təyin edirlər. Qısa bir müddət ərzində, 1953-cü ildə Q. Musabəyov adına Virusologiya, Mikrobiologiya və Gigiyena Institutunun direktor əvəzi işlədikdən sonra Azərbaycan KP MK-da inzibati, ticarət-maliyyə və plan orqanları şöbəsinin müdiri müavini vəzifəsində çalışır. Tükənməz enerjiyə malik olan V. Axundovu 1954-cü ildə Azərbaycan SSR səhiyyə naziri təyin edirlər və o, 1958-ci ilə kimi bu vəzifədə çalışır. 1958-ci ilin fevral ayında KP MK katiblərindən biri olur, iyul ayında isə Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin sədri seçilir. 1959-cu ildə KP MK-nin IX plenumunda Vəli Axundov ömrünün 43-cü baharında Azərbaycan KP MK-nin birinci katibi seçilir.

Bu vəzifədə Vəli Axundov 10 il, 1969-cu ilin iyul ayının 14-nə kimi işləyir. 1969-cu ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının akademikini seçilir və 1972-ci ilə kimi akademiyanın vitse-prezidenti olur.

Vəli Axundov 1972-ci ildən ömrünün sonuna qədər - 1986-cı ilin avqust ayının 22-nə kimi Q. Musabəyov adına Virusologiya, Mikrobiologiya və Gigiyena Institutunun direktoru olmuşdur. SSRİ Ali Sovetinin (6-7-ci çağırış), Azərbaycan SSR Ali Sovetinin (4-7-ci çağırış) üzvü deputatı olmuşdu. Lenin ordeni, "Qırmızı ulduz", II dərəcəli Vətən müharibəsi və bir sıra medallara layiq görülmüşdür. Onun elmi fəaliyyətinə gəldikdə isə, o, yüksək vəzifələrdə işləməsinə baxmayaraq, həmişə bu sahədə axtarışlarda olmuşdur.

1955-ci ildə "Azərbaycan SSR-nin Kirovabad (indiki Gəncə) şəhərinin sanitar-epidemioloji xarakteristikası" mövzusunda namizədlik, 1964-cü ildə isə "Bakı şəhərinin neft rayonlarının sanitar-epidemioloji xarakteristikası" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. Ona 1966-cı ildə professor elmi adı verilmişdir.

Görkəmli alimin qələmindən 300-dən artıq elmi məqalə, altı monografiya, 11 elmi-kütləvi kitabça çıxmışdır. Rəhbərliyi ilə dörd doktorluq, beş namizədlik dissertasiyası müdafiə olunmuşdur. Vəli Axundovun gigiyena sahəsindəki nailiyyətləri zamanın ən dəyərli hadisələrindən olmuşdur. Onun apardığı tədqiqatlar nəinki Azərbaycanda, hətta SSRİ-nin bir çox respublikalarında tibbi müvafiq sahələrə tətbiq olunurdu.

Doktorluq dissertasiyasındakı praktik təkliflər neft emalı sənayesində xüsusi əhəmiyyət kəsb edirdi. O, gigiyenik-epidemioloji tədqiqatların aparılması üçün kibernetika laboratoriyası təşkil etmişdi. Institutun